

ORHAN TUNA; SOSYAL SİYASET, GİRİŞ;

*Sermet Matbaası; İstanbul; 1966;
VIII + 210 Sahife*

Prof. Dr. Orhan TUNA, esas itibarile 5/6 s6mestr talebesine okuttuğu Sosyal Siyaset dersleriyle ilgili ders notlarını bir kitap halinde toplamış bulunuyor. Kitaba mevzu teşkil eden konular, teksir edilmiş ders notları halinde, 6nce 1960 yılında Prof. Dr. S. Zaim ile birlikte «Sosyal Siyaset Ders Notları» ismi altında, daha sonra 1963 yılında m6stakilen «Sosyal Siyasete Giriş» başlığı ile, nihayet gene 1963 yılında «Sosyal Siyasete Giriş (Ders Notları)» ismi ile neşre-dilmişti.

Prof. Tuna bu defa b6t6n ders notlarını baştan sona kadar g6zden ge6irerek ve bahisleri genişletmek ve sistematik bir tasnife t6bi tutmak suretiyle «Sosyal Siyaset, Giriş» ismi altında ve bir kitap halinde neşretmiştir.

Kitabın adını, disiplinin isminden alması ve bilhassa kapasına «Giriş» başlığının konulması, eserin sosyal siyaset talebesinin ders notu ve imtihan ihtiyacına cevap vermek gayesiyle hazırlandığını ifade etmektedir. Nitekim m6ellif kitaba yazdığı 6ns6z6nde, aynı noktaya işaretle, «Bu eser, gerek y6ksek tahsil m6esseselerinde, gerek tatbikatta ehemmiyeti bir hayli artmış olan Sosyal Siyaset ilminin ancak umumî esas ve meseleleriyle ilgili bir el ve ders kitabı olarak d6ř6n6lm6şt6r. Bilindiği gibi, burada sadece temasla yetinmek zorunda bulunduğumuz bir 6ok meseleler ve m6esseseler, aslında m6stakil birer kitap halinde işlenmek ve değerlendirilmek ihtiyacındadır. Ancak biz bug6n i6in, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fak6ltesi, aynı fak6lteye bağlı Gazetecilik Enstit6s6, İktisadî ve Ticarî İlimler ve Ticaret Okulları gibi y6ksek tahsil m6esseselerinde okuyan talebe ile, işçi, işveren sendikaları mensuplarının ve umumiyetle sosyal mesele ve m6nasebetlerle uğraşan şahısların ve m6esseselerin ihtiya6larını g6z6n6nde tutmak, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Sosyal Siyasetin umumî esas ve meseleleri hakkında asg6ri ve temel bilgiler vermeği d6ř6nd6k» demektedir.

Kitapta talebeye okuma kolaylığı sağlamak gayesile dipnotları sahife altına konulmamış, sadece kitabın yazılmasında istifade edilen kaynaklar, eserin sonunda topluca g6sterilmiştir. Ayrıca ta-

lebinin Sosyal Siyaset disiplininde daha geniş bilgi sahibi olabilmesini mümkün kılacak türkçe neşriyat, yine kitabın sonunda «Sosyal Siyasetle İlgili Bir Kısım Türkçe Neşriyat» başlığı altında talebenin istifadesine arz edilmiştir.

Müellif tarafından önsözde de işaret edildiği gibi, «Sosyal Siyaset» ders kitabı, esas itibarile iki cilt halinde düşünülmüştür. Elimizdeki birinci kitapta, sosyal siyaset ilminin temel bazı kavram ve meseleleri ele alınmıştır. Prof. Tuna tarafından yakından neşredileceği vadedilen ikinci kitapta ise, Sosyal Siyaset'in Fransa, İngiltere, A.B.D., Rusya, Almanya vs. gibi bazı gelişmiş ekonomilerde tarihi inkişaf seyri etrafı ile ele alınacak, nihayet gerek az gelişmiş, gerek gelişmiş ekonomilerde Sosyal Siyasetin günümüzdeki problemleri tahlil edilecektir. Böylece sosyal siyaset disiplini sahasında meselenin gerek tarihi gelişme seyrini, gerek günümüzdeki problemlerini ele alan sosyal siyasetle ilgili iki ciltlik temel bilgiler müracaat kaynağı meydana gelecektir.

Halen negredilmiş bulunan bahis konusu «Sosyal Siyaset» ders kitabı, esas itibarile üç ana kısım ihtiva etmektedir. I. kısımda Sosyal Siyasetle ilgili mefhumlar münakaşa edilmiş, sosyal siyasetin tarifi yapılmış ve muhtevası izah edilmiş ve sosyal siyasetin benzer mefhumlarla ve diğer ilmî dallarıyla münasebeti tetkik edilmiştir. II. kısımda ise, Sosyal Siyasetin doğuşunu hazırlayan faktörler tahlil edilmiştir. Bu arada bir iktisadî sistem olarak kapitalizm ve ayrıca sosyal sınıflar incelenmiştir. Nihayet III. ve son kısımda ise, sosyal siyasetin vasıtaları, hususile sosyal siyasetin millî ve milletlerarası vasıtaları üzerinde durulmuştur.

Kitap ele aldığı konular itibariyle, büyük bir ihtiyaca cevap vermekte ve Türkçe sosyal siyaset literatüründe önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bilindiği gibi sosyal siyaset mevzuunda Türkçe neşriyat fevkalâde mahdut bulunmaktadır.

Bu mevzuda ilk eser, 1945 yılında, Ord. Prof. Dr. Gerhard Kessler tarafından neşredilmişti. «İçtimai Siyaset» ismini taşıyan bu kitap, uzun yıllar Türkiye'de çalışma hayatıyla ilgili çevrelerde büyük bir ilgi toplamış ve memleketimizde yeni, yeni ortaya çıkan sosyal problemlerin halli hususunda tatbikatta önemli bir ihtiyaca cevap vermiştir.

Prof. Kessler tarafından kaleme alınan «İçtimai Siyaset» kitabının yazıldığı devrin şartlarını aksettirmesi bakımından aşağıda gösterilen paragrafı çok enterasandır:

«Bu kitap, içtimai siyaset hakkında yazılmış ilk Türkçe eserdir. Son yirmi yıl zarfında sür'atle gelişen sanayileşme hareketleriyle birlikte, Memleketimizde kapitalizme has bir takım sosyal meseleler de doğmaya başlamıştır. Gerek hükümet, gerek Büyük Millet Meclisi bu yeni vaziyeti, 1936 yılında İş Kanununu isdar etmekle vaktinde idrak etmiş bulunmaktadır. Fakat şunu da kayıt etmeliyiz ki, memleket münevverleriyle matbuatı, bugüne kadar sosyal siyasete ait meselelere lâıyk olduğu ehemmiyeti vermemişlerdir. Aynı suretle işçi ve müstahdemler arasında da sendikacılık hareketleri henüz başlamış değildir.»

Aradan geçen 20 yılı aşan bir zaman devresi zarfında, Türkiye'de önemli sosyal ve ekonomik gelişmeler olmuştur. Kitabın neşrini takip eden safhada Çalışma Bakanlığı, İşçi Sigortaları Kurumu, İş ve İşçi Bulma Kurumu ve nihayet 1947 tarihli 5018 sayılı ve Sendikalar Kanunu çıkmıştır. Şüphesiz en önemli değişmeler 1961 Anayasasının kabulü ile başlamış ve Türkiye, demokratik bir siyasî rejime sahip batının gelişmiş ekonomilerinde yaygın bir tatbikatı olan hür sendikacılık ve toplu münasebetler sistemine kavuşmuştur.

Prof. Kessler'in kitabını akıcı ve sağlam bir üslûpla Türkçe'ye çevirmek suretiyle sosyal siyaset disiplinine büyük bir hizmet ifa etmiş olan Prof. Tuna, bu defa müellif olarak Sosyal Siyaset kitabını çıkarmıştır.

Ashında eserin fikrî temelini, nazari ve tatbikî cepheleriyle Sosyal Siyasetin müdafaaası teşkil etmektedir. Bu müdafaa, hususiyle bir taraftan sosyalist, diğer taraftan liberal cereyanlara karşı yapılmakta ve sağlam, kararlı ve istikrarlı bir sosyal siyaset karşısında bu kabil cereyanların kısa zamanda itibardan düşeceğine işaret olunmaktadır. Gerçekten müellife göre, 19 uncu yüz yıl başlarından itibaren gelişen kapitalist bir dev sanayi, peşi sıra yine aynı cesamet ve vahamette bir takım sosyal meseleleri sürükleyip getirmiştir. Bunu bir tez olarak vasıflandıran müellif, sosyalizmin, fakat hususiyle ortodoks ihtilâlcî sosyalizmin bir anti tez olarak doğduğunu söylemekte, sosyal siyaset'in ise bir sentez mahiyetinde ortaya çıkarak, zamanın akım ve tecrübelerin terekümü sonunda, büyük sanayi kapitalizminin doğduğu batı yarım kürresinde ağır sosyal meseleleri bu yoldan çözdüğünü ve radikal-siyasi hareketleri kuvvet ve takattan düşürdüğünü ifade etmektedir.

Gerçekten de, eserin giriş kısmında belirtildiği gibi, «geçen yüz yılın ortalarında Avrupa, ihtilâlcî ve sosyal reformcu fikirler ve hareketler için korkunç bir zemin teşkil ediyordu. Bütün Avrupa 19

uncu yüz yılın birinci yarısında derin bir kaynaşma ve huzursuzluk prosesi içindeydi. Diğer taraftan sınıfların ihtilâl, teşebbüs arzusunun gittikçe geliştirmekte ve bu arzu, iktidar ve zenginlik peşinde koşmaktadır. Bu arada maddi muvaffakiyet, insan olma ve insan kalma gibi, bu çağa kadar beşeriyetin ana temayülünü teşkil eden davranışlarını ortadan kaldırıyor, insanların insanlara karşı olan hissi ve manevî bağlılığına nihayet veriyordu. Ancak Manchester liberalizminin şöhretli iktisatçıları, Adam Smith ve David Ricardo, isyan eden kalpleri keskin edecek cevaplar bulmakta güçlük çekmiyorlar, iktidarı, kâr ihtiras ve temayülünü haklı çıkaracak iddialar ileri sürüyorlardı. Filhakika şöhretli iktisatçıların görüşüne göre, fertlerin menfaatlerinin korunması, netice itibariyle tam bir serbest rekabet esasına dayanan ekonomi nizamında, umumun menfaatine yardım edecek ve netice itibariyle sosyal ahenge ve herkesin saadetine yol açacaktı.» Ancak bir dünya görüşü olarak liberalizmin işçiler nezdinde bir makes bulamamış olmasını, işçi sınıfının içinde bulunduğu ağır sefalet ve zaruret halinin devam edip gitmesinde aramak lâzımdır. «Zira hâdiselerin inkışafı, nazariyatçıların düşünce sistemlerine uygun düşmemiştir.»

Bununla beraber tekniğin gelişmesi, gerçi tasavvurun üstünde bir istihşâl artışına yol açmış, «milletlerin servetleri» muazzam şekilde artmış, fakat bu ilerlemenin fiatı da çok korkunç olmuştur. Zira bu servet ve haşmet ancak mahdud insanların, fabrikaların bahtiyar sahiplerinin, büyük ticaret ağalarının, muvaffak spekülâtörlerin ve bankerlerin fiili monopolünde kalmış, yine aynı servet ve refah korkunç derecede derin bir sefalet bahasına satın alınmış, büyük bir çoğunluk, bir azınlığın emrinde sadece bir vasıta haline getirilmiş, bu suretle sömürme vetiresi bütün hızı ile işlemiştir.

Filhakika sanayi kapitalizminin ilk devirlerinde beşeri işgücünün istismarı, teşebbüs erbabına tahmil edilen hiç bir sosyal mükellefiyetle tahdit edilmiş değildi. Bu çağlarda insanlar, yine hemcinsleri tarafından kıyasiye istismar ediliyor, bu istismarın bedelini ise açlık ücreti teşkil ediyordu. İşte aşırı iktisadî liberalizmin icad ettiği teoriye göre, «sosyal ahenk» böyle bir manzara gösteriyordu. Hakikatte büyük insan yığınları hayatlarını tam bir hürriyetsizlik ve bağımlılık münasebetleri içinde geçirmekteydi. Sınıfların ihtilâl tarafından «masraf faktörü» olarak istihlâk edilen insanların, içinde buldukları fakirlik ve zaruret, sadece maddi bir yokluk olmaktan çok, fikri - ruhi bir sefalet mahiyeti de göstermekteydi. Ancak bu kütlenin kaderine hakim olabilmesi için yapacağı hiç bir şey yoktu. Zira o

devrin iktisat ve sosyoloji teorilerine göre, devlet ancak bir gece bekçisi rolünü oynamakta, yeni doğan nizamı muhafazaya memur bulunmakta ve «hakim sınıfların bir organizasyonu» sıfatını taşı-maktaydı.

Bu durum karşısında devrin işçi liderleri «mevcut ve meri ce-miyet nizamının cebir ve şiddete müracaat suretiyle yıkılması ile, ancak maksada ulaşabileceği»ni ileri sürmüşlerdir. Nitekim bu ifa-de Marx'ın 1848 tarihli komünist beyannamesinde yer almıştı.

Hülâsa sanayi kapitalizminin ilk devirlerinde medeniyet ve be-seriyet tarihinde yer almış bulunan bu kapkara tablo, önce İngilte-rede başlamak suretiyle, Avrupa karasının sanayileşmiş memleket-lerinde de gittikçe aydınlanmış, «bir defada her şey» gibi radikal-ihtilâlcî talepler, Sosyal Siyaset'in gerek bir ilim dalı, gerek bir tat-bikat olarak gelişmesiyle birlikte kıymetten düşmüş, içtimaî reform tedbirleri, Marx ve ekolünün önderlik ettiği sosyal ihtilâlî bütün va-sat yuvalariyle kurutmuş, netice itibariyle Sosyal Siyaset bu kanlı savaştan muzaffer çıkmış ve zamanımızda değil «sınıf mücadelesi»nden, Birinci Cihan Savaşı sonrasında anlaşılan manada «sos-yal sınıf» teriminden dahi bahsedilmez olmuştur.

Müellifin yukarıya derç ettiğimiz bu sözleri, kendisinin Sosyal Siyasete ve sosyal reform tedbirlerine karşı olan imanını bütün açık-lığı ile ortaya koymaktadır. Aslında yirmi sekiz yıldan beri Fakül-temizin Sosyal Siyaset kürsüsünde asistan, doçent, nihayet profesör olarak hizmet eden ve halen kürsü kurulumuzun başkanı olan bir hocadan, başka bir davranış da beklenemez. Hususiyile kendisinin, Almanyanın sosyal reform hareketlerinde belli başlı simalarından biri olan merhum Profesör Kessler'le uzun yıllar birlikte çalışmış bulunması, yettiği ekol itibariyle de temayüllerini ortaya koymak-tadır. Filhakika Prof. Tuna Türkiyenin sosyal şahada gelişmesi ümit-lerini öteden beri «hür bir koalasyon rejimi»ne, gerçek bir «toplu mü-nasebâtler düzeni»ne ve sanayi hayatında sosyal sulh ve sükuna bağ-lamış, 19 uncu yüz yılda Batı Avrupa memleketlerinde meydana çı-kan proleterya kütlesinin memleketimizde türemesine engel olacak sosyal reform tedbirlerinin gayet hararetli müdafaacısı olmuştur. Bu itibarla eser, müellifin bu zihniyet ve düşünce sistemini bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Filhakika memleketimizde de Cum-huriyet devrinde, sanayileşme hareketlerine paralel olarak Sosyal Siyaset tedbirlerinin alınmasına başlanmış olması, diğer taraftan yeni ve modern bir ilim disiplini olarak Sosyal Siyaset'in üniversi-

telerimizde yerleşmiş bulunması, bu reformcu düşünce tarzını tatbikatta da teyit etmektedir.

Sosyal Siyaset literatürüne böyle bir eser kazandırmış olmasından dolayı müellifi tebrik ederiz.

Dr. Nusret M. EKİN